

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629-35-69, 628-37-04
693-46-92, 625-76-23

UL. ŻURAWIA, SKR. PT. 24
00-503 WARSZAWA
TELEFAX 629-40-89

INTERNET <http://www.cbos.pl>
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/108/2005

POLACY, WĘGRZY, CZESI I SŁOWACY O PAPIEŻU JANIE PAWLE II

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, CZERWIEC 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
22 października 2004 roku

Wyniki sondażu przeprowadzonego w maju świadczą o wyjątkowym stosunku Polaków do Jana Pawła II. Badani są niemal jednomyślni w pozytywnej ocenie tego, co Papież zrobił dla świata. W szczególności powszechne jest przekonanie, że bardzo wiele zawdzięczają mu rodacy. W spontanicznych, nieukierunkowanych wypowiedziach ankietowani przede wszystkim podkreślają, że Jan Paweł II przyczynił się do wyzwolenia Polski, obalenia komunizmu i umocnienia pozycji naszego kraju w świecie. Podejmował ponadto starania o zbliżenie między chrześcijanami różnych wyznań i wyznawcami różnych religii, o złagodzenie konfliktów między narodami oraz o pokój na świecie. Wniósł też znaczny wkład w kształtowanie polskich sumień, umocnienie wiary i religijności oraz w zjednoczenie i pojednanie rodaków. W minionych dwudziestu sześciu latach zrobił wiele, by podnieść Polaków na duchu, umocnić ich poczucie własnej wartości i godności. Budował więzi z młodym pokoleniem oraz roztaczał opiekę nad swoją ziemską ojczyzną. Na podstawie wyników naszych badań można stwierdzić, że w ciągu ostatnich ośmiu lat znacznie umocniła się w społeczeństwie świadomość pozytywnego wpływu, jaki Jan Paweł II miał na losy Polski i Polaków.

Wyniki majowego sondażu ukazują ponadto, że z Janem Pawłem II łączy rodaków silna więź. Większość twierdzi, że zna treści papieskiego nauczania, kieruje się w życiu jego wskazaniem i doświadczyła pod jego wpływem jakiejś przemiany życia. Równie silny jest związek polskiego społeczeństwa z Kościołem. Z autoidentyfikacji wynika ponadto, że większość Polaków regularnie uczestniczy w praktykach religijnych, a niemal wszyscy uznają się za wierzących. Należy przy tym podkreślić, że w porównaniu z badaniami przeprowadzonymi za życia Jana Pawła II odnotowujemy wyraźne umocnienie więzi łączących Polaków z Papieżem oraz z Kościołem, a także przejawy wzrostu religijności społeczeństwa¹.

¹ Zob. komunikat CBOS „Refleksje i wspomnienia Polaków po śmierci Jana Pawła II”, czerwiec 2005 (oprac. B. Wciórka). Opracowanie to zawiera też opis zachowań ankietowanych w ostatnich chwilach życia i po śmierci Jana Pawła II, ich opinie o wpływie tych doświadczeń na przemianę polskiego społeczeństwa, a także poglądy na temat sposobu, w jaki powinno się w Polsce uczcić pamięć Papieża.

O tym, że stosunek Polaków do Jana Pawła II jest wyjątkowy, świadczą także wyniki sondaży porównawczych. W ramach wspólnych badań opinii publicznej, prowadzonych przez ośrodki realizujące program CEORG², na kilka z wyżej omówionych pytań odpowiadali ankietowani nie tylko w Polsce, ale również w Czechach, Słowacji i na Węgrzech. Pozwala to na porównanie opinii czterech społeczeństw krajów należących do Grupy Wyszehradzkiej³. Odmienne doświadczenia historyczne każdego z tych krajów spowodowały, że porównywane społeczeństwa zasadniczo różnią się między innymi ze względu na poziom sekularyzacji oraz stosunek do lokalnych Kościołów katolickich (o którym świadczy odsetek obywateli identyfikujących się z wyznaniem rzymskokatolickim)⁴.

Z deklaracji uzyskanych w badaniach wynika, że za katolików uznają się niemal wszyscy Polacy (97%), dwie trzecie Słowaków (66%), połowa Węgrów i niespełna dwie piąte Czechów (38%). Do braku związku z jakimkolwiek wyznaniem przyznaje się zaledwie jeden na stu Polaków oraz prawie co piąty Słowak, więcej niż co czwarty Węgier i ponad połowa Czechów.

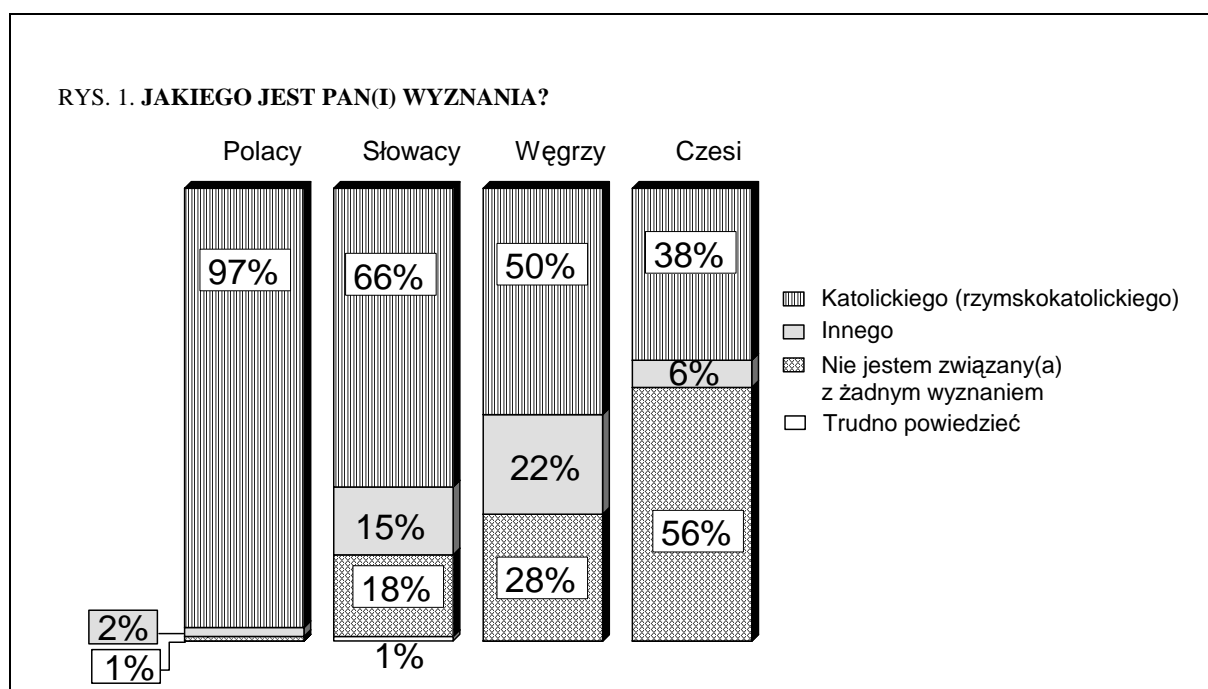
Tabela 1

Jakiego jest Pan(i) wyznania?	Polacy	Słowacy	Węgrzy	Czesi
	w procentach			
Katolickiego (rzymskokatolickiego)	97	66	50	38
Protestanckiego	0	10	20	5
Prawosławnego	1	4	0	0
Innego	1	1	2	1
Nie jestem związany(a) z żadnym wyznaniem	1	18	28	56
Trudno powiedzieć	0	1	0	0

² Badanie CBOS „Aktualne problemy i wydarzenia” (180) zrealizowano w dniach 6-9 maja 2005 roku na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków (N=1052). Sondaż w Czechach (ośrodek CVVM), zrealizowano w dniach 16-23 maja (N=989), na Słowacji (ośrodek FOCUS) - 1-10 maja (N=1038), na Węgrzech (TÁRKI) - 3-20 maja (N= 1042).

³ Strona internetowa Grupy Wyszehradzkiej: www.visegradgroup.org.

⁴ Zob. I. Borowik „Odbudowywanie pamięci. Przemiany religijne w Środkowo-Wschodniej Europie po upadku komunizmu”, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Kraków 2000. Wymiana darów Wschód-Zachód - wypowiedź kard. M. Vlka w: „Europa Ducha. Chrześcijaństwo w procesie integracji europejskiej”, KAI, Warszawa - Gniezno 2004.

**OCENA ZASŁUG PAPIEŻA DLA ŚWIATA
ORAZ DLA POLAKÓW, WĘGRÓW, CZECHÓW I SŁOWAKÓW**

Mimo odnotowanych różnic, świadczących o odmiennym stosunku porównywanych społeczeństw do Kościoła katolickiego, w każdym z nich wyraźnie dominuje przekonanie, że Jan Paweł II - głowa tego Kościoła - dobrze zasłużył się światu. Opinię tę podzielają niemal wszyscy Polacy, jest ona również powszechna, choć mniej zdecydowana, wśród Słowaków i Węgrów. Tylko w Czechach oceny są nieco mniej pozytywne oraz mniej wykrystalizowane (co piąty badany nie ma zdania w tej sprawie).

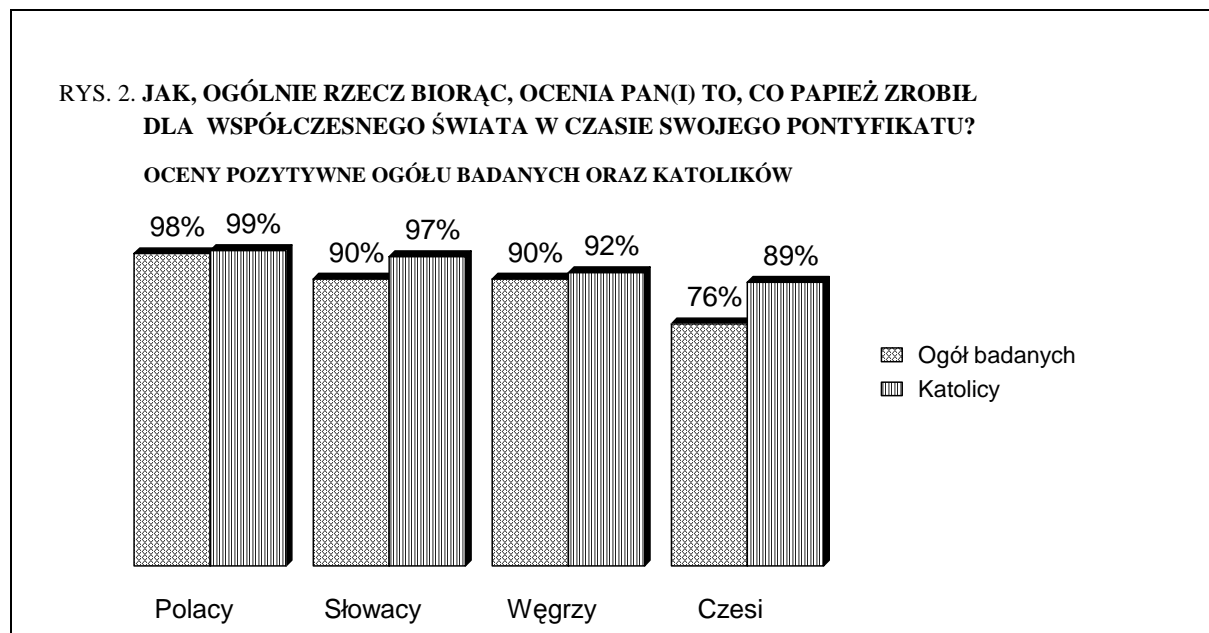
Tabela 2

Ludzie różnie oceniają działania papieża Jana Pawła II mające na celu rozwiązanie problemów współczesnego świata. Jak, ogólnie rzecz biorąc, ocenia Pan(i) to, co Papież zrobił dla współczesnego świata w czasie swojego pontyfikatu?	Polacy	Słowacy	Węgrzy	Czesi
	w procentach			
Zdecydowanie pozytywnie	90	52	51	31
Raczej pozytywnie	8	38	39	45
Raczej negatywnie	0	2	2	4
Zdecydowanie negatywnie	0	1	0	1
Trudno powiedzieć	2	8	8	19

Znacznie mniej zróżnicowane są poglądy katolików wywodzących się z omawianych krajów. Działania Papieża na forum światowym są wysoko oceniane nie tylko przez polskich, ale i słowackich katolików (choć ci ostatni wyrażają swoją opinię w sposób mniej zdecydowany). Oceny katolików węgierskich i czeskich są nieco mniej pozytywne, choć zdecydowana większość z nich również podkreśla zasługi Jana Pawła II dla współczesnego świata.

Tabela 3

Ludzie różnie oceniają działania papieża Jana Pawła II mające na celu rozwiązanie problemów współczesnego świata. Jak, ogólnie rzecz biorąc, ocenia Pan(i) to, co Papież zrobił dla współczesnego świata w czasie swojego pontyfikatu?	Wskazania katolików			
	Polacy N= 1020	Słowacy N=687	Węgrzy N=522	Czeši N=363
	w procentach			
Zdecydowanie pozytywnie	91	65	57	50
Raczej pozytywnie	8	32	35	39
Raczej negatywnie	0	0	1	2
Zdecydowanie negatywnie	0	0	0	1
Trudno powiedzieć	1	3	7	8

Silnie zróżnicowane są także społeczne oceny zasług Jana Pawła II dla każdego z porównywanych społeczeństw. Zrozumiałe, że najlepiej oceniają Papieża jego rodacy, wśród których niemal wszyscy (95%) są zdania, że zawdzięczają mu coś szczególnego. Ciekawe, że w tej sprawie na drugim miejscu pod względem odsetka pozytywnych wskazań

sytuują się Węgrzy, a dopiero na trzecim - Słowacy. W obu tych społeczeństwach zdecydowana większość badanych (na Węgrzech 82%, na Słowacji - 74%) docenia wkład Papieża w życie swojego kraju. Na tym tle negatywnie wyróżniają się Czesi - zasługi Papieża dla czeskiego narodu dostrzega mniej niż połowa z nich (45%), co czwarty (24%) je neguje, a prawie co trzeci (31%) nie ma skryształowanego zdania w omawianej sprawie.

Tabela 4

Czy, Pana(i) zdaniem, Polacy/Czesi/Węgrzy/Słowacy zawdzięczają coś szczególnego papieżowi Janowi Pawłowi II czy raczej nie?	Polacy	Słowacy	Węgrzy	Czesi
	w procentach			
Zdecydowanie tak	80	36	40	14
Raczej tak	15	38	42	31
Raczej nie	2	12	4	16
Zdecydowanie nie	0	3	1	8
Trudno powiedzieć	3	11	13	31

Opinie katolików w tej sprawie są znacznie mniej zróżnicowane i na ogół bardziej pozytywne niż ogółu badanych reprezentujących każde z omawianych społeczeństw⁵. Poczucie, że ich naród coś szczególnego zawdzięcza Papieżowi, deklarują nie tylko niemal wszyscy polscy katolicy, ale także zdecydowana większość katolików węgierskich i słowackich oraz prawie dwie trzecie katolików z Czech (którzy jednak wyrażają tę opinię z pewnym wahaniem i często nie mają wyrobionego zdania na ten temat).

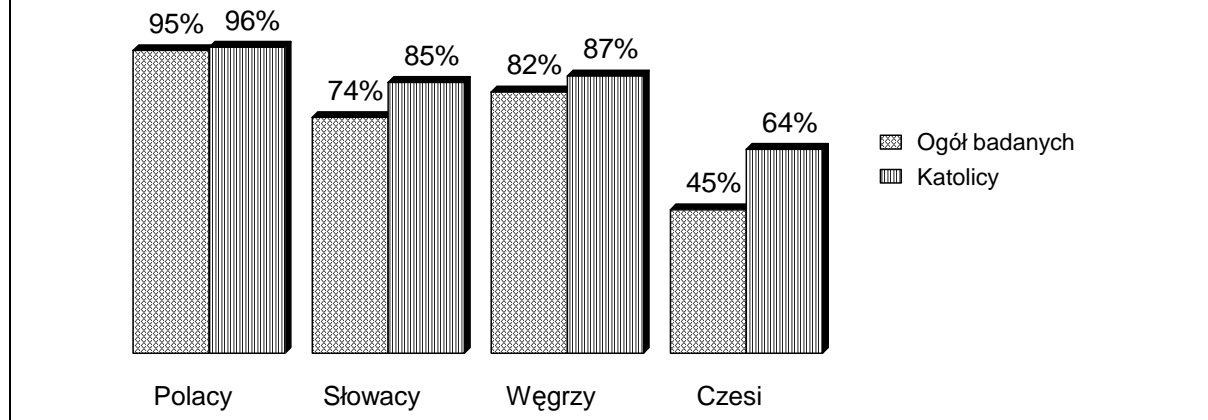
Tabela 5

Czy, Pana(i) zdaniem, Polacy/Czesi/Węgrzy/Słowacy zawdzięczają coś szczególnego papieżowi Janowi Pawłowi II czy raczej nie?	Wskazania katolików			
	Polacy N=1020	Słowacy N=687	Węgrzy N=522	Czesi N=363
	w procentach			
Zdecydowanie tak	81	46	45	26
Raczej tak	15	39	42	38
Raczej nie	1	6	3	11
Zdecydowanie nie	0	1	0	6
Trudno powiedzieć	3	8	10	19

⁵ Nie dotyczy to tylko Polski, gdzie niemal wszyscy badani identyfikują się z wyznaniem rzymskokatolickim.

RYS. 3. CZY, PANA(I) ZDANIEM, POLACY/CZESI/WĘGRZY/SŁOWACY ZAWDZIĘCZAJĄ COŚ SZCZEGÓLNEGO PAPIEŻOWI JANOWI PAWŁOWI II CZY RACZEJ NIE?

ODPOWIEDZI TWIERDZĄCE OGÓLU BADANYCH ORAZ KATOLIKÓW

ZNAJOMOŚĆ PAPIESKIEGO PRZESŁANIA I JEGO WPŁYW NA ŻYCIE

Z deklaracji ankietowanych wynika, że treści nauczania Jana Pawła II zna większość Polaków (79%), ponad połowa Słowaków (58%), ponad dwie piąte Węgrów (42%) i zaledwie jedna czwarta Czechów (24%).

Należy jednak podkreślić, że pozytywne samooceny znacznie częściej są wyrażane z pewnym wahaniem niż kategorycznie (przewaga odpowiedzi *raczej* nad *zdecydowanie*), co może świadczyć o słabej znajomości papieskiego przesłania. Znaczne grupy badanych (większość Czechów, ponad połowa Węgrów i dwie piąte Słowaków) przyznają się wprost do nieznamośności treści nauczania Jana Pawła II.

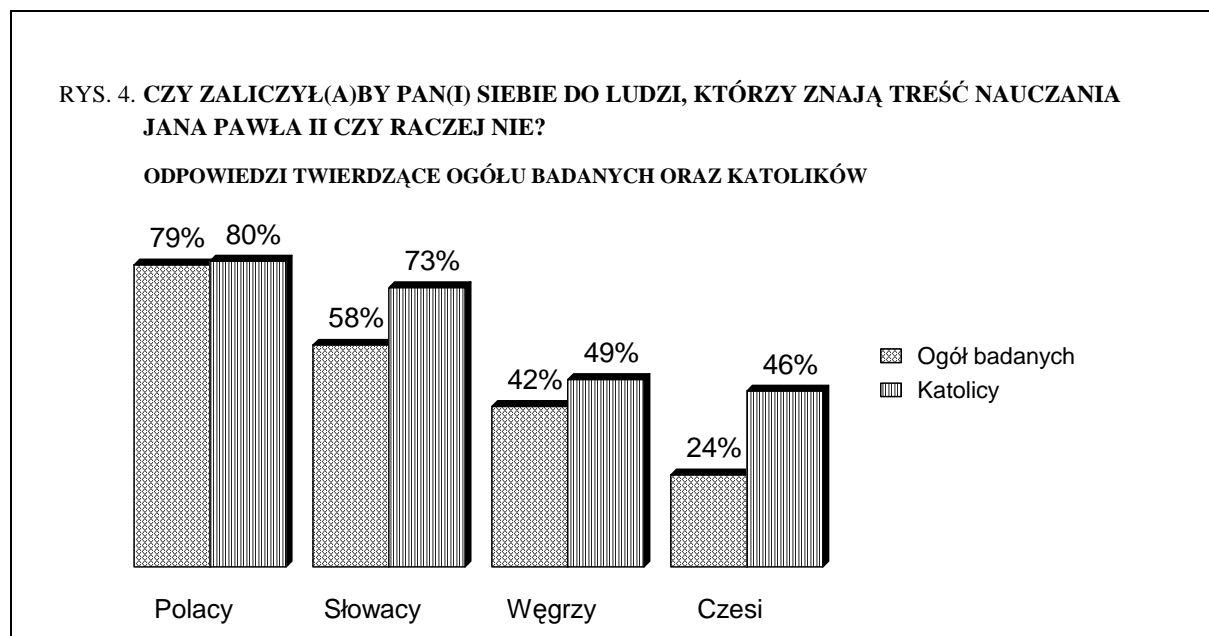
Tabela 6

Czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie do ludzi, którzy znają treść nauczania Jana Pawła II czy raczej nie?	Polacy	Słowacy	Węgrzy	Czesi
	w procentach			
Zdecydowanie tak	23	15	9	4
Raczej tak	56	43	33	20
Raczej nie	15	27	25	36
Zdecydowanie nie	2	13	29	30
Trudno powiedzieć	4	2	4	10

Zrozumiałe, że katolicy wywodzący się z omawianych krajów zazwyczaj częściej deklarują znajomość papieskiego przesłania niż ogół ich rodaków⁶, niemniej jednak również między nimi odnotowujemy znaczne zróżnicowania. Wśród polskich i słowackich katolików zdecydowana większość deklaruje znajomość treści nauczania Jana Pawła II (odpowiednio: 80% i 73%), natomiast wśród węgierskich i czeskich przyznaje się do tego zaledwie połowa (odpowiednio: 49% i 46%), a drugie tyle twierdzi, że nie ma wiedzy na ten temat (szczególnie często stwierdzają to w sposób kategoryczny katolicy z Węgier).

Tabela 7

Czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie do ludzi, którzy znają treść nauczania Jana Pawła II czy raczej nie?	Wskazania katolików			
	Polacy N=1020	Słowacy N=687	Węgrzy N=522	Czesi N=363
	w procentach			
Zdecydowanie tak	23	20	14	9
Raczej tak	57	53	35	37
Raczej nie	15	22	24	36
Zdecydowanie nie	1	3	23	14
Trudno powiedzieć	4	2	4	4

Podobnie kształtują się odpowiedzi badanych na pytanie, czy w swoim życiu kierują się wskazaniem Jana Pawła II. Również pod tym względem wyróżniają się Polacy, wśród

⁶ Zob. uwaga w przypisie 5.

których zdecydowana większość (84%) uznaje przesłanie Jana Pawła II za swój życiowy drogowskaz, podczas gdy na Słowacji deklaracje takie składa połowa badanych (49%), na Węgrzech - niespełna dwie piąte (38%), a w Czechach zaledwie jedna szóstą (17%). Widać ponadto, że opinie te znacznie częściej wyrażane są z pewnym wahaniem niż kategorycznie (przewaga odpowiedzi *raczej* nad *zdecydowanie*), a znaczne grupy ankietowanych negują wpływ papieskiego przesłania na ich życie lub nie potrafią dokonać samooceny⁷.

Tabela 8

Czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie do ludzi, którzy kierują się w życiu wskazaniem Jana Pawła II czy raczej nie?	Polacy	Słowacy	Węgrzy	Czesi
	w procentach			
Zdecydowanie tak	27	12	8	2
Raczej tak	57	37	30	15
Raczej nie	10	25	20	29
Zdecydowanie nie	1	16	5	36
Trudno powiedzieć	5	10	37*	18

* Trudno powiedzieć/respondent nic nie wie na temat nauczania Jana Pawła II

Tabela 9

Czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie do ludzi, którzy kierują się w życiu wskazaniem Jana Pawła II czy raczej nie?	Wskazania katolików			
	Polacy N=1020	Słowacy N=687	Węgrzy N=522	Czesi N=363
	w procentach			
Zdecydowanie tak	27	17	13	6
Raczej tak	58	47	37	34
Raczej nie	9	22	17	30
Zdecydowanie nie	1	5	2	15
Trudno powiedzieć	5	9	31*	15

*Trudno powiedzieć/respondent nic nie wie na temat nauczania Jana Pawła II

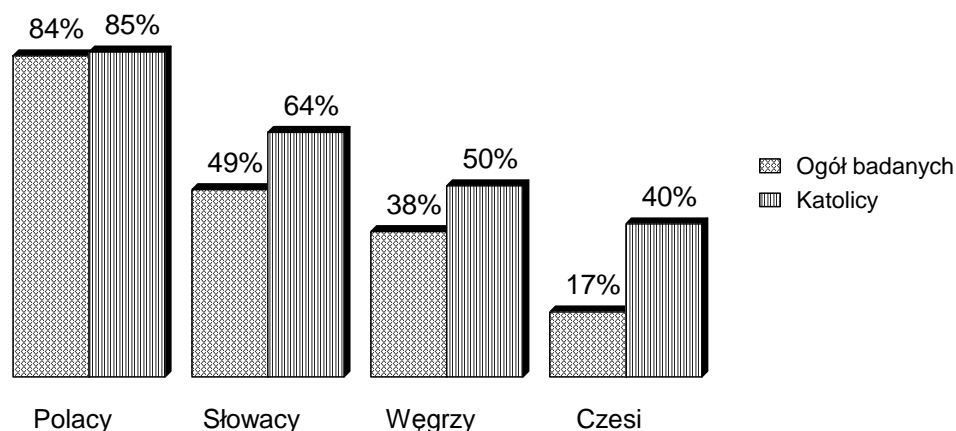
Katolicy z porównywanych krajów zazwyczaj znacznie częściej niż ogół ich rodaków uznają papieskie wskazania za swój życiowy drogowskaz⁸. Deklaracje takie składa zdecydowana większość polskich katolików (85%), niemal dwie trzecie słowackich (64%), połowa węgierskich (50%) oraz dwie piąte (40%) katolików czeskich. Jednak również ich opinie zazwyczaj są wyrażane z wahaniem, a znaczna część z nich twierdzi, że nie kieruje się w życiu papieskim nauczaniem lub nie potrafi dokonać samooceny, bo nie zna jego treści.

⁷ Węgierscy analitycy zaznaczają, że respondenci nie potrafili odpowiedzieć na to pytanie z powodu niezajomości papieskiego nauczania.

⁸ Zob. uwaga w przypisie 5.

RYS. 5. CZY ZALICZYŁ(A)BY PAN(I) SIEBIE DO LUDZI, KTÓRZY KIERUJĄ SIĘ W ŻYCIU WSKAZANIAMI JANA PAWŁA II CZY RACZEJ NIE?

ODPOWIEDZI TWIERDZĄCE OGÓLU BADANYCH ORAZ KATOLIKÓW

★

★

★

Odnotowane różnicowania opinii społeczeństw Polski, Węgier, Czech i Słowacji są niewątpliwie związane z odmiennością doświadczeń historycznych, które ukształtowały ich religijność, stosunek do lokalnych Kościołów katolickich, a także do Watykanu i papieży. Jan Paweł II w czasie swojego pontyfikatu podjął wiele starań, by doświadczony komunizmem społeczeństwa przywrócić Kościołowi i Europie⁹, trzeba jednak przyznać, że zupełnie wyjątkową możliwość oddziaływania miał w Polsce, gdzie jeszcze przed przełomem 1989 roku przebywał z wizytą apostolską aż trzykrotnie, a w III RP odbył pięć pielgrzymek do ojczyzny. W sumie spędził w Polsce 66 dni swojego pontyfikatu. Przed rokiem 1989 nie mógł natomiast odwiedzić żadnego z pozostałych krajów, a pierwszą wizytę apostolską złożył dopiero w kwietniu 1990 roku w Czechosłowacji. W ciągu swojego pontyfikatu Papież był zaledwie po kilka razy na Słowacji, w Czechach i na Węgrzech, spędzając w każdym z tych krajów w sumie około tygodnia, co zapewne znacznie ograniczyło jego wpływ na te społeczeństwa.

Opracowała

Bogna WCIÓRKA

⁹ Zob. G. Weigel „Świadek nadziei. Biografia papieża Jana Pawła II”, Wydawnictwo Znak, Kraków 2003.
I. Borowik „Odbudowywanie pamięci. Przemiany religijne w Środkowo-Wschodniej Europie po upadku komunizmu”, op.cit.